

Marijan F. Kranjc, general-major u penziji

Vladimir Vauhnik –

**pukovnik VKJ, brigadni general JVuD (četničke) - vojni ataše
VKJ i tajni agent britanske IS¹**



Vladimir Vauhnik, pukovnik VKJ
(Nevidljiv front, 1952, Buenos Aires)

¹ Članak je iz avtorove knjige sa naslovom *Legendarni slovenski obveščevalci*, Pro-Andy 2011, Maribor, str. 110–136 .

Vauhnik se predstavlja ...

Dosadašnji istraživači su Vladimira Vauhnik predstavljali kao pukovnika Vojske Kraljevine Jugoslavije (VKJ) i vojnog atašea u Berlinu, koji je blagovremeno obavestio GŠ VKJ i jugoslovensku vladu o planiranom nemačkom napadu 6. aprila 1941 godine. Pošto je bio Maistrov borac i politički emigrant, takvo predstavljanje Vauhnik je odgovaralo određenim ideološko-političkim strankama, pogotovu što je bio i antikomunističko usmeren.

Prilikom istraživanja o slovenačkim četnicima i počecima slovenačke narodne vojske² ja sam na osnovu dostupnih dokumenata dobio sasvim drugu sliku. I pored svog prlečkog lokalpatriotizma, ja ću pokušati svog zemljaka predstaviti realno, jer si to svakako zaslužuje. Pre svega Vauhnik nije bio nikada “agent gestapa” kao što se mnogim nekritičkim piscima (namerno) zapiše, ali je istina i to, da je morao u određenom razdoblju (1941–1944) tajno saradivati sa nemačkim SD (posebna obaveštajna služba u inostranstvu pod neposrednim rukovodstvom SS-generalu Waltera Schellenberga). Zato sam ga na 16. stranici spomenute knjige predstavio ovako:

Vladimir Vauhnik (Svetinje kot Ivanjkovcah, Ormož, Slovenija, 24. 6. 1896 – Argentina, 31. 3. 1955), brigadni general Jugoslovenske vojske u domovini (JVuD). Bio je poručnik 17. puka austro-ugarske vojske, a kasnije i Maistrov borac. Posle prelaska v VKJ završio je najviše vojne škole i obavljao različite štabno-komandantske dužnosti. 1936. godine je postao načelnik štaba Drinske divizije, a od 1938 je bio vojni ataše VKJ u Berlinu. Blagovremeno je saznao za datum nemačkog napada na Jugoslaviju, navadno od Göringa odn. od njegovog načelnika štaba generala Hansa Jeschoneka, koji je bio slovenačkog porekla. Aprila 1941. godine gestapo je aretirao Vauhnik i “isterao” iz Nemačke. Najpre se pridružio vosci NDH (bio je upućen), a zatim je otišao u Sloveniju. Bio je član i analitičar britanske obaveštajne grupe BBZ u Ljubljani (1941–1944). U proleće 1944 je postao zamenik komandanta JVuD u Sloveniji sa činom brigadnog generala. Juna 1944 je emigrirao u Švajcarsku, a zatim 1945 v Argentinu. Napisao je uspomene sa naslovom Nevidljivi front. U emigraciji su ga kao partizanskog (sovjetskog) obaveštajca, iako je faktički bio saradnik britanske i dvojnik nemačke obaveštajne službe SD³. Imao je više psevdonima: Vlajhko, potpukovnik Vasić, general Račić.

² Marijan F. Kranjc i Slobodan Kljakić, *Plava garda – tajni izveštaj komandanta*, Maribor, 2005 i *Slovenački četnici*, Beograd, 2005

³ Dr. Srećko Baraga, Ob knjigi Vladimrija Vauhnik Nevidna fronta, predavanje u SKA 15. 10. 1966, objavljeno u reviji Meddobja, Argentina, 2003.

Poručnik austro-ugarske vojske - Wladimir Vauhnik

Zanimljivo je, da o raznim člancima o Vauhniku nisam pronašao nijedan zapis o njegovom početnom školovanju (završio je trogodšnju kadetsku školu u Mariboru) i službovanju u 17. pešadijskom puku "krajnskih Janeza"!



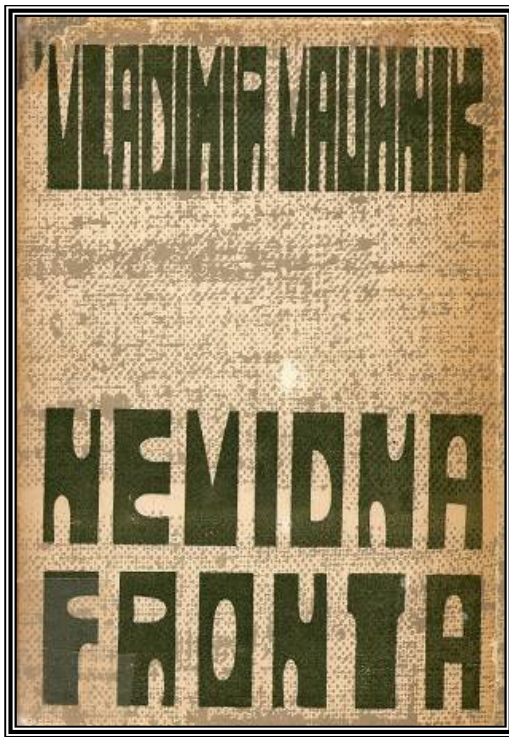
**Poručnik Wladimir Vauhnik, pripadnik
Maistrove slovenačke vojske 1918**
(Izvor: Slike, Google)

Iako je bio slabašan i niskog rasta (visok je bio samo 164,5 cm), bio je solidan mačevalac, jahač i vežbač, pa je tako i kadetnicu završio sa odličnim uspehom.

Iz Vojnog arhiva u Beču sam dobio osnovni dokumenat, iz kojeg proizlazi, da je posle završene kadetske škole 15. 10. 1914 sa činom zastavnika upućen u 17. pešadijski puk i da je bio već 1. 5. 1915 unapredjen u poručnika..Zašto kasnije nije bio unapredjen u čin nadporučnika, nisam mogao ustanoviti, osim da je bio tada sa 17. Pešadijskim pukom u Judenburgu, gde su se redjalu buntovi slovenačkih pukova ... Na kraju rata 1918. godine bio je sa 17. pešadijskim pukom zarobljen u Italiji na tirolskom frontu. Iz zarobljeništva se vratio u Maribor kao komandant 17. pešadijskog puka. Ovde su se sa bratom Milošem

odmah priključila generalu Maistru. Iz priložene fotografije na koruškem frontu 1918. godine je vidno, da je kao Maistrov borac imao čin poručnika, pa je tako i razumljivo, da je čin kapetana dobio tek 1919 kada je prešao u VKJ. Interesantno je, da su o Vladimiru Vauhniku najviše pisali razni novinari i publicist, a najmanje istoričari⁴.

Razlike u Vauhnikovim uspomenama – memoarima



Vladimir Vauhnik, Uspomene, Nevidljiv front
Buenos Aires, 1952
(Izvor: arhiv avtora)

Do prave istine o Vauhniku ćemo doći ako prethodno ustanovimo ko i kako je predstavljen slovenačkoj javnosti. Naime, Vauhnik je u emigraciji (Švajcarskoj) napisao svoje uspomene sa naslovom *Nevidljiv front (Nevidna fronta)*, na slovenačkom i nemačkom jeziku. Još ranije sam u polemici sa jednim pomalo uobraženim publicistom M. S. napisao,

⁴ Dr. Rozina Švent, Vladimir Vauhnik – vojak in obveščevalec (vojnik i obaveštajac), Zgodovinski časopis, str. 49, 1995, Ljubljana.

da su poznati obaveštajci mogli pisati svoje uspomene (memoare) samo u saglasnosti sa svojom matičnim centralom obaveštajne službe, sa kojom su inače saradjivali.

U Vauhnikovom slučaju je to svakako britanski Intelligence Servis (IS), koji je kasnije, oko deset godina po njegovoj smrti, dozvolio odredjenom krugu domobranske emigracije u Argentini, da izdaju 1965. donekle “priredjene” uspomene. Uvod je dosta iskreno napisao dr. Frido Pogačnik, Vauhnikov prijatelj (i savetnik jugoslovanske ambasade u Berlinu do 1941), a kratak zapis je dodao njegov saradnik “general Prezelj”. No, bivši novinar Janko Hafner ili neko iz uredništva emigranskog časopisa “Slobodna Slovenija” so samovoljno dodali neka poglavlja i druge podatke. Tako je dodato poglavlje sa naslovom *Ljubljana, važan centar obaveštajne službe* (na str. 209–220), te zapisi *Činjenice o katyskom masakru* i *Likvidacija Slovenačke narodne vojske*. To je u svojim uspomena potvrdio i dr. Miloš Vauhnik. Ima još nekih drugih dodataka i kršenja avtorskog prava, pa će tako važiti moja napomena, da pojedine izdaje Vauhnikovih uspomena nisu slične. Lično mi se čini, da je još najviše istinina varijanta na nemačkom jeziku⁵.

Izveštaji vojnog atašeja iz Berlina

Pored toga, da je pukovnik Vladimir Vauhnik redovno izveštavao obaveštajnu upravu GŠ VKJ u Beogradu, on je takodje redovno izveštavao Ivu Andrića, tadašnjeg jugoslovenskog ambasadora u Berlinu.

Njegova karijera kao legalnog obaveštajca je faktički započela 1939. godine sa posetom kneza Pavla u Berlinu. Poslednji sastanak kneza sa Hitlerom je umesto pola sata trajao tri sata. Pukovnik Vauhnik je čekao. Posle završetka je primetio, da Hitler nije bio zadovoljan sa knezovom posetom. Knez Pavle je Vauhniku rekao: “Pokušajte sačuvati prijateljstvo sa Nemačkom, a za prijateljstvo sa velesilama ja ću se pobrinuti!” Knez je očito hteo Jugoslaviji obezbediti mir.

Mesec dana kasnije Vauhnik je otputovao u Hamburg, gde je bio usidren na školski brod “Jadran”. U Hamburgu je tada bio Hitler na nekom pogrebu, a zatim je održao sastanak sa svojim generalima. Vauhnik je od državnog sekretara, sa kojim se ranije upoznao, obavešten, kako Hitler planira okupirati Poljsku i sklopiti sporazum sa Sovjetskim savezom. Odmah je o tome izvestio GŠ VKJ, ali njegovom izveštaju u Beogradu nisu poverovali.

⁵ Vladimir Vauhnik, Memoiren eines Militärattaches, Celovec, 1967 (kopija – arhiv avtora).

Nemačka je septembra 1941 napala Poljsku. Vauhnik je unajmio kola i zajedno sa bratom Milošem krenuo prema Poljskoj. Beležio je vrste i broj naoružanja. Na taj način je ustanovio sastav i jačinu jedinica te izvestio GŠ VKJ, da će Poljska izdržati svega 21 dan. Inače, naš vojni ataše u Varšavi je izvestio, da će poljska vojska izdržati barem pola godine, a us pomoć Francuske čak zaustaviti nemački napad. Predsednik vlade Simović i general Mirković su čak tražili, da se Vauhnik povuče iz Berlina, jer da preuveličava nemačku vojsku! A kada je Poljska kapitulirala posle svega 18 dana, su posramljeni učutali! Vauhnik je GŠ VKJ poslao i detaljniji izveštaj o novoj taktici nemačkog blickriga, pa ništa!

Već 15. marta 1941 Vauhnik je imao dokaze kako je Hitler izdao zapovest za pripreme napada na Sovjetski savez. Zbog toga je Hitler vršio pritisak na kneza Pavla, da Jugoslavija pristupi trojnom paktu: odgovor mora dati 23., a pakt potpisati 25. marta 1941. Churchill je zahtevao, da moraju u Beogradu odmah izvršiti vojni udar! To se dogodilo već 27. marta 1941. Vauhnik i ambasador Andrić saznali su za odluku vlade dan ranije. Svi su bili iznenadjeni, a najviše prijatelji Jugoslavije – vojni atašaji Grčke, Švedske, a posebno Turske! Vauhnik je takodje primetio, da ga gestapo ne nadzire – no, to je trajalo samo dva dana! Grupa oficira VKJ iz kruga generala Simovića i Mirkovića izvela je državni udar! Netko je u ime mladog kralja po radiju pročitao proglas, da je vojska preuzela vlast. Engleska agentura je delila novac za učešće na demonstracijama: grlatim vikaće po 30 dinara, nosiocima zastava 300 dinara, a govornicam čak 3.000 dinara! To su posle rata pričale izbeglice, koje su saslušavali u logorima IRO u Milanu, Italija (Miloš Vauhnik je bio funkcioner IRP u Milanu).

Još pre samog napada na Sovjetski savez, italijanski oficiri su u Berlinu pričali Vauhniku, kako će Italija napustiti Nemačku – a posle 50-dnevne ekspedicije, koja je završila neuspešno, u to su bili još više ubedjeni.

30. marta 1941 nemački ambadaor von Heeren je posle razgovora sa vanjskim ministrom Ninčićem napustio Beograd. Takodje i italijanski. Naši su hteli intervenirati preko Italije, ali Hitler nije dozvolio nikakav dogovor.

Pukovnik Vauhnik je tako već 2. aprila ujutru poslao u GŠ VKJ depešu, da će Nemačka 6. aprila napasti Jugoslaviju bombardovanjem Beograda!

Dogodilo se ovako: 1. aprila oko šest sati poslepodne Vauhnik je bio u svojoj kancelariji na Budapeststrasse 3. Zazvonio je telefon. Slušalicu je podigao major Pupis, koji je u Berlin došao radi neke nabavke (Sic! Neki Pupis je bio nemački agent u komandi vazduhoplovstva). Nepoznati se nije predstavio ali mu je major Pupis rekao, da će saopštenje preneti Vauhniku. Nepoznati je nastavio: “Neznam, da li da vam kažem. Medjutim vreme prolazi. Saopštite pukovniku, molim vas, da će 6. aprila Jugoslavija biti napadnuta in da će pre svega Beograd biti srušen sa zemljom! Bog spasi Jugoslaviju!”

Narednik Tbolar je sleteo niz stepenice, dostigao pukovnika Vauhnik i preneo mu saopštenje nepoznatog. Vauhnik je odmah saopštenje preneo u Beograd po tri kanala i 2. aprila su depeše stigle u GŠ VKJ. Navadno se predsednik Simović (udavao je ćerku) nije ni osvrnuo na ovo saopštenje ...

U noći između 1. i 2. aprila pukovnik Vauhnik je primio telefonom ugovoreni znak od svog tajnog saradnika. To je značilo, da mora v svojoj garaži u Keithstrasse, u jednoj rupi na zidu, podići šifrovani izveštaj. Gestapovci, koji su pazili na Vauhnik zaspali su u svojim kolima, pa je Vauhnik nesmetano prošao pored njih do garaže i zatim u svojoj kancelariji dešifrovao sledeći izveštaj: “Konferencija je upravo završena. Napad na Jugoslaviju je određen za 6. april. Sledi obuhvatni napad sa istoka iz Bugarske i severa iz Mađarske. Božji blagoslov i moje najbolje želje neka vas prate u ovoj teškoj situaciji!” Tako je Vauhnik 2. aprila ujutru poslao Beograd svoju drugu šifrovanu depešu!

3. aprila je poslao novu depešu po kojoj će Jugoslaviju napasti 32 divizije iz Bugarske i Mađarske. Istog dana je majora Pupisa poslao avijonom u Beograd, da ustno ponovi sadržaj poslatih depeša!

Nemački general o pukovniku Vauhniku

General-major nemačkog Wermachta Edmund Galise von Horstennau, inače Vauhnikov kolega iz austru-ugarske vojske, od 1938 bio je za zadužen za posebne zadatke, referent za ratna groblja i na kraju vojni ataše nemčkog rajha u NDH (od 14. 4. 1941 do 7. 9 1944). U svojim memoarima je spomenuo i poznanstvo sa pukovnikom Vauhnikom⁶.

Po svemu sudeći general Horstennau je bio dobar Vauhnikov izvor podatak, jer su bili navodno školski drugovi te zajedno završili vojnu akademiju u Bečkom Novom mestu 25. 8. 1915.

Kada je postao vojni ataše u Berlinu, pukovnik Vauhnik je najpre stupio u kontakt sa majorom Waldemarom – Wyllijem Pabstom, a preko njega i sa Abwehrom. Ovo je svakako učinio po instruktažu britanskog IS, čije tajni saradnik je Vauhnik inače bio. Po oceni nemačkog Abwehra pukovnik Vauhnik je bio najbolji generaštadni oficir i najbolje obavešten vojni ataše u Berlinu.

⁶ Vaso Kazimirović, *NDH u svetlu nemačkih dokumenata i dnevnika Glajsa fon Horstennaua 1941–1944*, 1987, str. 79–84.

General Horstennau navodi, da se 28. marta 1941 sastao sa pukovnikom Vauhnikom i već tada ga obavestio o nemačkim pripremama za napad na Jugoslaviju, a takodje, da će time biti odložen napad na Sovjetski savez, što će predstavljati “sudbinski zaokret”. Vauhnik se složio, da će Jugoslavija kapitulirati za 14 dana, najviše za četiri nedelje.

Inače, tačan datum napada na Jugoslaviju je Vauhniku 2. aprila 1941 naveće saopštio general-major Hans Oster, međjutim Vauhnik nije znao, da je to bio Oster. Naime, tadašnji pukovnik Oster je to uradio po nalogu admirala Canarisa, šefa nemačkog Abwehra, koji se je o tome posavetovao sa Ernestom fon Weizsäckerjem, državnim sekretarom u ministarstvu vanjskih poslova. Pukovnik Oster je o Hitlerovim namerama obavestio takodje Norvešku, Francusko i Sovjetski savez, jer je kao član zavereničkog kluba, zajedno sa Canarisom, hteo time doprineti propadu Hitlera i nacističkog režima.

No, tačan datum napada – 6. april 1941 je Vauhniku saopštio major Pabst! Pošto je na telefonu bio tada major Pupis, pukovnik Vauhnik nije tačno znao ko je bio sugovornik. Lično je pretpostavljao ko bi to mogao biti, ali na saslušanju je Vauhnik gestapovcima i šefovima SD kazao, da je to mogao biti samo kakav adjutant iz Hitlerove okoline, pa i neki od njegovih najbližih saradnika – Göring, Göbbels, Ribentrop, Himmler i generali Keitl, Jodl, Hadler ili Jeschonek! Naravno, SS-general Schellenberg je bio naprosto impresioniran, pa je pukovnika Vauhnik “načinio” svojim tajnim saradnikom! Tako je počela Vauhnikova “dupla igra” sa nemačkim SD, o čemu je Vauhnik svakako obavestio angleski IS!

Kada su Nemci izpustili Vauhniku iz zatvora, SS-general Schellenberg mu je ponudio službu u nemačkoj vojnoj industriji, međjutim Vauhnik je tražio da bi radije otišao na kakvu drugu dužnost u Slovačku ili Hrvatsku. Schellenberg se time složio i rekao mu: “U Hrvatskoj je general Glaise fon Horstennau, pa ćete zajedno sa njime uspostaviti hrvatsku vojsku po nemačkom uzoru⁷!” General Horstennau ga je u Zagrebu već očekivao. Zatim se je Vauhnik javio general-majoru M. (August Marić, 1885–1957), starom poznaniku, koji je tada bio načelnik GŠ hrvatske (domobranske) vojske. Sa generalom Horstennauom nisu se mogli latiti svoje zadaće, jer su hrvatski domobranci bili u neprestanim sukobima sa partizanima. Generala Marića je uskoro zamenio stari austro-ugarski generalmajor Lax (Vladimir Lax, 1870–1945), koji se uskoro razboleo. Uskoro zatim se u Zagrebu pojavio Ante Anić, raniji poznanik i obvaštajac, pa su se dogovorili, da će u Ljubljani formirati budući zaveznički (britanski) obaveštajni centar. 21. novembra 1941 je Vauhnik napustio Zagreb, navodeći, da o tome nije obavestio Nemce. Naravno, to mu ne možemo verovati!

⁷ Vladimir Vauhnik, *Nevidna fronta*, Buenos Aires, 1865, str. 242.

Vauhnik – odličan vojni stručnjak i slab političar

Pukovnik Vauhnik je bio odličan vojni stručnjak – bio je najmladji generalštabni pukovnik VKJ! Sve svoje vojno-stručne analize, pa i obaveštajne akcije, zasnova je na matematičkim dokazima. Jednostavnije rečeno: bio je vojnik – naučnik! Bio je takodje i odličan pisac – pisao je sa psevdonomom Marko Strelec, no, njegova bibliografija nije ustanovljena. Bio je pravi i jedini stručnjak za četničko dejstvovanje, pa je na osnovu iskustava iz 1. svetskog rata za GŠ VKJ napisao studiju o gerili. Tako je po njegovom mišljenju gerila pružala mogućnost za dugotrajniji rat odnosno otpor agresoru. Odmah posle završetka 1. svetskog rata počeo je proučavati fenomen dugotrajnog rata, koji traži jaku ekonomiju države.

Bio je mišljenja, da samo ekonomsko jaka država može uspešno ratovati. Manjim država preostaje samo gerilski rat. Došao je do zaključka, da mogu manje ali hrabre gerilske jedinice prouzrokovati velike problem svakoj redovnoj vojsci, no, ne mogu pobediti u konačnoj bitci! Zato je i njegov poznati stav oko otpora protiv nemačkog okupatora!

Odbio je ponudu, da bi 1941. godine preuzeo komandovanje slovenačkom partizanskom vojskom, jer je bio ubedjen, da partizani ne mogu pobediti! Očito je bio slab političar ...

Britanska obaveštajna organizacija BBZ

Nije sasvim sigurno ko je po nalogu britanskog IS formirao obaveštajno organizaciju – mrežu sa imenom BBZ⁸. Pukovnik Vauhnik navodi, da je avtor imena (šifre) organizacije, pa sam mišljenja, da je glavni organizator bio major Ante Anić, inače policijski komesar u Mariboru. Pošto se slične organizacije ne radjaju preko noći, je sasvim sigurno, da se radilo o staroj britanskoj agenturi u Sloveniji i Jugoslaviji, pa i u Europi, čije centar se iz Maribora najprije preselio u Zagreb, a zatim u Ljubljanu, gde su bili uslovi tajnog delovanja sve do kapitulacije Italije veoma ugodni.

Pukovnik Vauhnik je inače imao u ovoj organizaciji posebne zasluge. Organizaciju je u Mariboru gotovo vodio Ante Anić, dok je u Zagrebu glavni rukovodilac bila Vauhnikova sestričina – Melita Thaler sve do aretacije i pogubljenja 1942, kada su na inicijativu Anića centar premestili u Ljubljanu, pa je tako zadržao i rukovodstvo centra. Pukovnik Vauhnik je obavljao sve analitičke zadatke, pa zbog bolesti i mučenja u berlinskom zatvoru (osiveo, gestapovcu su ga navadono i drogirali) nije bio sposoban za naporan operativni rad. Da je organizacija BBZ imala odlične tajne saradnike, svedoči priložena skica njihovog

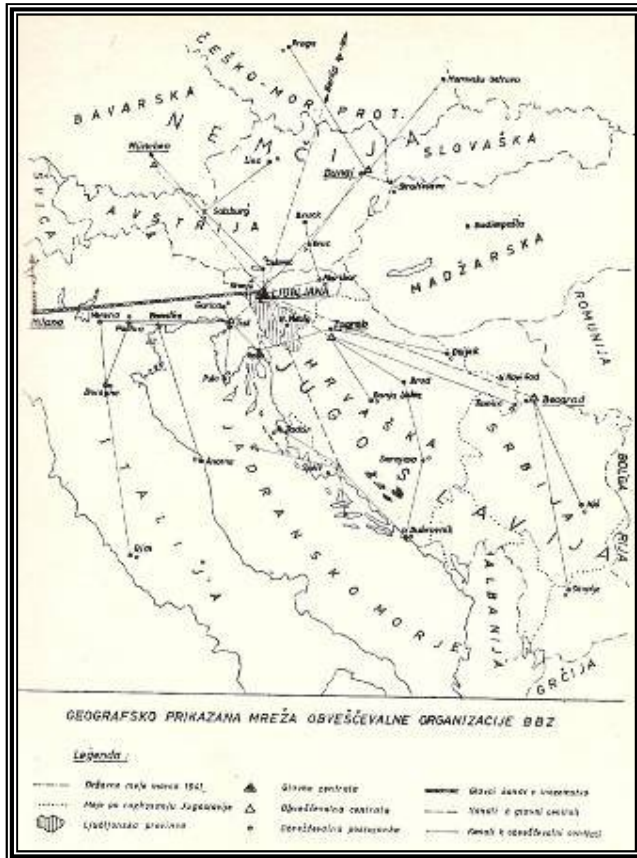
⁸ Vladimir Vauhnik, Nevidljivi front, Buenos Aires, 1965, str. 275: skraćenica BBZ znači Berliner Börsenzeitung kao šifru za britansku obaveštajnu organizaciju u Sloveniji, a ujedno znači početnice imena i prezimena pisca knjige i Zagreb kao glavni punk obaveštajne organuizacije u Hrvatskoj.

rasporeda.

Ante Anić, major VKJ, inače načelnik pograničnog policijskog komisarijata u Mariboru, bio je veoma uspešan vojni obaveštajac, jer je pored prikupljanja vojnih podataka in propagadnog delovanja uspešno izvodio i razne diverzije. Lično je putovao u Austriji, a agenturu je imao medju gestapovcima i službenicima nemačkog konzulata u Zagrebu. Početkom aprilskog rata nestao je iz Maribora i vešto se prikrio u Splitu, gde je razširio i ojačao svoju raniju agenturnu mrežu. Povezao se sa ing. Fellerjem, pograničnim komisarom Antiševićem, bivšim poslanikom dr. Perom Andjelkovićem i drugima. Pronašao je veze u Vatikanu i Švajcarskoj. Prikupljao je podatke o partizanima, četnicima, Nemcima i Italijanima. Po nalogu IS je iz Splita prešao u Zagreb i Ljubljanu, gde je formirao veoma široku obaveštajnu mrežu pod šifrom BBZ. Brojnu mrežu je formirao u Zagrebu in vojnoj mornarici NDH, koja je brojao oko 20 agenata (Mile Tomić, Pio Radoničić, Hočevar, Angeli i drugi). Deo ove mreže sa Melitom Thaler (inače supruga majora Mile Tomića) su ustaše otkrili i streljali. U Ljubljani je “koristio” skoro ceo konzulat NDH (razni podaci i dokumenta). Naravno imao je dobre veze i u NOV Slovenije (Nastja Žgur, Samardžija – zamenik intendanta 3. operativne cone i drugi). Njegov kurir je bio Blagojević - “Lala” iz Bjeline, član Skoja, sa nekim “Studentom” (agentom IS) je ranije radio u beograjskoj policiji protiv KPJ. Zatim ga je “Student” predao na vezu Aniću, koji ga je poslao u NOV, pa je postao kurir Fruškogorskog partizanskog odreda. “Lala” se je 1942 povezano sa slovenačkim partizanima, međjutim brzo je otkriven. Uspeo je pobeći ali su ga ustaše uhapsili in ispustili. Posle oslobodjenja Zagreba priključio se 39. diviziji NOV ali je ubrzo aretiran.

Ing. Vladimir Feller je bio na vezi Anića, a držao je celokupnu obaveštajnu mrežu obaveštajnog centra VKJ u Sušaku in sve druge veze u Dalmaciji. Inače je bio dosta samostalan, pa je pojedina obaveštenja slao direktno centru IS u Švajcarskoj, a prema nekim podacima je imao i radijsku vezu sa britanskim centrom IS u Palestini (Egiptu).

Za vezu sa britanskom obaveštajnom službom je imao pukovnik Vauhnik tri radijska kanala: sa podcentrom u Trstu i Padovi (za generala Aleksandra, komandanta savezničkih snaga u Italiji), sa posebnom radio stanicom u Trstu, preko koje je održvao veze sa britanskim podmornicama koje su dolazile u sam Tršćanski zaliv, te sa centrom IS u Švajcarskoj. Naravno, povremeno je koristio i radio stanicu majora Karla Novaka, komandanta slovenačkih četnika (do septembra 1943), kao i veze slovenačkog Crvenog krsta, kojega su Britanci koristili za prikupljanje obaveštajnih podataka u Italiji. Naravno, pri tome ne smemo gubiti iz vida, da su Nemci veoma uspešno pokrivali sve ove Vauhnikove radijske veze, što Vauhnik u svojim memoriam nije spomenuo.



Britanska obaveštajna organizacija BBZ u Ljubljani
(Skriven front, Buenos Aires, 1952)

Zašto pukovnik Vauhnik nije postao komandant slovenačkih partizana?

Kao odličan poznavalac vojne struke pukovnik Vladimir Vauhnik, sa skrivenim imenom “general Račić”, najverovatnije po nalogu IS.a latio se i organizovanja “slovenačke narodne vojske”, o čijoj tragičnoj subini sam pisao⁹. Odakle takav interes za organizacijske probleme? Odgovor je verovatno treba tražiti kroz činjenicu, da je posle napuštanja nemačkog zatvora 1941 poslat u Hrvatsku sa zadatkom, da zajedno sa generalom Marićem organizuje hrvatsku (domobransku) vojsku, koja bi zatim zajedno sa nemačkom sudelovala u raznim vojnim operacijama (Stalingrad).

⁹ Marijan F. Kranjc. Ko je krivac za neslavni konac Slovenačke narodne vojske?, revija Vojaška zgodovina Slovenske vojske, 2009, Ljubljana

Po izjavi njegovog brata dr. Miloša Vauhnik, člana izvršnog odbora OF Slovenije, pukovniku Vauhniku je posle dolaska u Sloveniju početkom 1942 ponudjeno komandovanje partizanskom vojskom u Sloveniji. Kao što sam već naveo, pukovnik Vauhnik je još ranije pod psevdonomom “Marko Strelec” napisao brojne stručne članke, a za GŠ VKJ je napisao i studiju o gerilskom ratovanju. Pošto je kao vojni ataše u Berlinu dobro poznao jačinu nemačke vojske, navodno je Borisu Kidriču predlagao, da je najbolje u ilegali pripremiti sve potrebno (ljudstvo, oružje i opremu), pa tek nakon nemačkog poraza na istočnom frontu započeti sa gerilskim akcijama. Pošto Kidrič na ovu strategiju “čekanju” nije mogao pristati, njih dvojicu su se razišli. Ali ne kao neprijatelji.

Da li je pukovnik Vauhnik bio agent kominterne?

Kidrič je svakako dobro znao, da su braća Vauhnik dobro poznavali Hertu Haas, ćerku poznatog mariborskog advokata Haasa u Mariboru, pogotovu što su zajedno pohađjali gimnaziju u Mariboru. Mogu samo predvidjati, da je dobar obaveštajac u Mariboru (majora VKJ i obaveštajca Mile Tomić i Ante Anić) mogao znati, da je bila Herta Haas pre rata kurirka i ljubavnica Josipa Broza Tita, budućeg generalnog sekretara Politbiroja CK KPJ. Konačno, Vauhnik je to mogao saznati i od jednog od glavnih agenata kominterne u Sloveniji ...

Prema svedočenju brata Miloša, Vladimir Vauhnik je po dolasku u Sloveniju 1942 imao intenzivne kontakte sa Lovrom Kuharjem (slovenačkim piscem Prežihovim Vorancem), koji je aktivno delovao kao specijalni agent kominterne za srednju Evropu. Zbog svog iskustva i brojnih veza medju partijskim vodjama u Sloveniji (pa i u Jugoslaviji i šire) mnogi su mu bili zavidni, pa je tako posle Stalinove smrti doživeo mnoge neprijatnosti.

Svakako je od Vauhnik primio mnogobrojne i kvalitetne obaveštajne podatke, što bi mogli dokazati samo istraživanjem Vorančevog dosijeja u arhivma kominterne. Vauhnik navodi u svojim memoarima, da je imao u Berlinu veoma bliske odnose sa sovjetskom vojnom misijom u Berlinu, koju je vodio general Tupikov. Posebno dobre odnose je imao sa vazduhoplovnim pukovnikom Skornjajevom, kojemu je Vauhnik i posredovao podatke o Hitlerovom planu napada na Sovjetski savez!

Lovro Kuhar - Prežihov Voranc: agent sovjetske vojno-obaveštajne službe ili kominterne?

Miloš Vauhnik je u svojim uspomenama takodje zapisao, da je više puta sreo našeg poznatog pisca iz Koruške Lovra Kuhara - Prežihov Voranca. Najprije su se susreli u toku služenja u austro-ugarskoj vojsci, a zatim i kao civila, koji je na sudi imao čak dosje jednog

od glavnih komunističkog agenata, zatim kao službenika sovjetska ambasade u Beču, i najzad kao moskovskog agenta.

Takodje su se sreli krajem 1941. godine, kada se brat Vladimir iz Zagreba vratio u Ljubljanu. Naime, Voranc ga je tada zamolio, da mu omogući veze sa bratom, što je naravno i učinio. Od tada su se Voranc i Vladimir Vuhnik redovno sastali. Voranc ga navadno opozoravao neka se ne sastaje sa Kardeljem i Kidričem. Voranc je sigurno znao, da je Vauhnik u Berlinu imao odlične veze sa sovjetskim vojnim atašejem generalom Tupikovim, kao i njegovimi pomoćnici, pa je zato je normalno, da je Vorancu posredovao kakvu intereantnu vojnu informaciju.

Posle italijanske kapitulacije Nemci su Voranca uhapsili i poslali u Dachau, dobro znajući koga imaju u rukama (nudili su mu razne dužnosti u Sloveniji ali Voranc to nije prihvatio). Posle povratka, u leto 1945, izazivao je zavist kao siva Stalinova senka. Posle resolucije informbiroja su se ga Kardelj i njegovi brzo otarasili.

Inicijativa Voranca je bila, da bi pukovnika Vauhnik postavili za komandanta slovenačkih partisan, jer tadašnji prvi komandant Franc Leskošek uopšte nije vladao situacijom, jer je bio potpuni vojnički analfabet.

Boris Kidri je njegov predlog odbio, jer je Vauhnik predlagao kako bi sa oružanim ustankom započeli tek onda kada bi sovjetska crvena armije porazila nemački vojsku.

Da-li je bio pukovnik Vauhnik komandant slovenačkih četnika?

Pukovnik Draža Mihailović, komandant četnika u Srbiji, inače školski drug pukovnika Vauhnik (i generala De Gaulla), je i ovog pridobio za organizovanje slovenačkih četnika. Naime, Mihailović je pukovniku Vuhniku i majoru Karlu Novaku, inače nominalnom komandantu slovenačkih četnika (nakon što je pukovnik Jaka Avšič prešao ka partizanima), poručio, da izvedu određene bojne akcije (protiv komunista), a ujedno javio, da će novac stići iz inostranstva na adresu jednog od njih. Ova depeša od 8. augusta 1942 je doslovno glasila: “Veoma energično nastavite delovanje protiv k(omu)istom. Ovde smo ih skoro počistili, osim na severu Bosne. Upotrebite sve načine, da dodjete do oružja, ali pazite, da ne kompromitujete pokret. Naredio sam, da pošalju pet miliona lira neposredno Vama ili preko “Vlajka”, ako niste u gradu. Ovaj novac dolazi iz inostranstva”¹⁰. “Vlajko” je bilo ilegalno (četničko) ime za pukovnika Vladimira Vauhnik. Da se zaista radilo o novcu britanskog IS-a, potvrđuje i naredna depeša, koju je general Mihailović poslao 9. septembra 1942 majoru Žarku Todoroviću, delegatu Vrhovne četničke komande za Sloveniju: “Saopštite Novaku i Vuhniku, da deluju energičnije. Radio stanica mora stalno

¹⁰ *Zbornik NOR*, XIV-1, str. 555.

raditi. Na određenu adresu stiže novac iz Švajcarske. Perhinek (major, Slovenac) ima ovde poseban zadatak. Pošaljite još kakvog slovenačkog oficira”¹¹.

Major Novak i pukovnik Vauhnik su bili vrhunski agenti IS-a, koji još nije otvorio svoje arhive (major Novak je posle 1946. godine prešao američkoj Cii i 1975. godine kao njihov operativac umro u Atini). Inače, general Draža Mihailović je bio od proleća 1940 “samo” agent britanskog “Soe” sa kodnom oznakom A/H31, a na vezi britanskog vojnog atašea C. S. Clarka u Beogradu¹². Inače, prema podacima suavtora ove knjige, Slobodana Kljajića, general Mihailović je bio agent sovjetske vojno-obaveštajne službe, koji je i umro 1960. godine u Moskvi (znači, nije streljan i sahranjen u Srbiji nego u Moskvi).

Zašto je major Karlo Novak mrzio pukovnika Vauhnik?

Izvesna rivalstvo između majora Novaka i pukovnika Vauhnikom, a obojica su bili generalštabni oficiri VKJ, bio je razlog, da je major Novak u svom konačnom izveštaju, napisao veoma negativnu ocenu o pukovniku Vauhniku. Ovako je zapisao:

"Dok su tehničku realizaciju ovih izdajnički intriga i sabotaža protiv naše legalne vojske preuzeli potpukovnici Peterlin i Krener, kontrolu je sprovodio duhovni vođa ove tužne akcije, bivši pukovnik Vladimir Vauhnik! Bio je zaista siva eminencija i savetnik našim političarima po vojnim pitanjima. Nažalost, Vauhnik je sa svojim pogrešnim predviđanjima i sugestijama potvrdio kako je nezasluženo nosio avreolo sposobnog vojno-političkog analitičara, koja ga je pratila još od vremena kada je bio vojni ataše u Berlinu. Naši politički oportunisti mu uopšte nisu zamerili prelaz u Pavelićevu vojsku, gde je bio načelnik glavnog generalštaba (netačno, moja primedba). Nije mu naškodilo ni uduzimanje čina pukovnika sa strane naše vlade u Londonu! Sve ovo je vešto prikrivao svojim kontaktima sa britanskom obaveštajnom službom - IS, što je bilo svakako preterano, jer je inače bio običan Aničev agent! Svoju nesposobnost je, između ostalog, pokazao stalnim dokazivanjem italijanske snage i volje, da će nastaviti rat na strani Nemačke, čak i posle pada fašizma. Zato je u velikoj meri odgovoran za tadašnju neodlučnost političkih lidera”.

Pripis potpukovnika Živana Kneževića u rukopisu, u ćirilici: "Na zahtev g. dr Kreka, potpredsednik izbegličke vlade, premijer gospodin Jovanović, zatražio je od mene, kao načelnika ratnog kabineta, da se pukovnik Vauhnik rehabilituje i da se mu vrati pukovnički čin. Dr. Krek je premijeru rekao: "Pukovnik Vauhnik je član britanske obaveštajne službe!" Taj predlog sam odbio, iako g. Jovanović nije previše insistirao. Pitao je navodno samo iz razloga, da zadovolji svoju radoznalost. Zatim je dr. Kreku poručio, da ne postoji nikakva

¹¹ *Zbornik NOR*, XIV-1, str. 618

¹² Jerca Vodušek Starič, *Slovenski špijoni in Soe 1938–1942*, Ljubljana, 2002, str. 97.

moogućnost za Vauhnikovu rehabilitaciju, jer ga je Hitler kao Slovenca poslao, da pripremi hrvatsku vojsku za borbu protiv četnika i za pomoći ustaškom režimu”¹³.

Što je bila istina, videće se iz daljeg delovanja obojice. Naime, “vojni komite”Slovenske zaveze, kojega su satsvljali vodilni slovenački oficiri: pukovnici Vladimir Vauhnik i Ivan Prezelj - Andrej, kapetan bojnog broda Anton Klinar, potpukovnik Ernest Peterlin - Logar i major Karlo Novak, delovao je po zahtevima užeg rukovodstva Slovenske zaveze, do 1943. godine po željama Italijana, a posle po oštrim nenamčkim zahtevima ¹⁴. Karakteristična je sledeća optužba Novaka:

"U Ljubljani su komunisti, klerikalci i neki oficiri oko Vauhnika i Peterlina razvili jaku propagandu protiv slovenačkih četnika, tvrdeći da saradjujemo sa Italijanima! Stari trik, koji sada koriste i seoski stražari, a inaće primaju platu od Italijana! S druge strane, širili su strah među stanovništvom oko italijanskih represalijama prema porodicama onih koji će preći u redove slovenačkih četnika”¹⁵.

Istina je, da je do italijanske kapitulacije major Novak po sugestiji britanskog IS-a zaista uspostavio veze sa italijanskim generalima (pomogao mu je takodje Klinar, koji je znao italijanski), dok su Prezelj i Peterlin saradjivali sa Vauhnikom. Posle italijanske kapitulacije su Prezelj (general Rupnik ga je video kot SS-generalu Rössenerja) i Peterlin javno saradjivali sa Nemcima (na kraju su Nemci obojicu aretirali i poslali u Dachau), dok je pukovnik Vauhnik morao održavati određene kontakte sa nemčkim SD u Ljubljani i Salzburgu. Naravno, imao je redovne kontakte sa sovjetskim Gpu i kominternom – Prežihovim Vorancem

Nepodoban za partizanskog, dobar za četničkog komandanta

Čini mi posebno zadovoljstvo što sam najverovatnije prvi javno dokazao, da je bio pukovnik Vladimir Vaunik najprije nominalni, a zatim stvarni komandant slovenačkih četnika, pa je tako i unapredjen u čin brigadnog generala JvuD (četničke). Sve to sam takodje dokumentovao u svojoj knjizi o *Plavoj gardi*¹⁶, što ovde samo ponavljam.

Naime, u perijodu 1943–1944 odnosno nakom odlaska majora Novaka u Italiju (sigurno po

¹³ Marijan F. Kranjc, Slobodan Kljakić, *Plava garda – poveljnikovo zaupno poročilo*, Maribor, 2006, str. 41.

¹⁴ Interesantno je, da major Novak ne navodi kao člana ovog komiteta i generalštabnog pukovnika Viktora Andrejko, poznatog slovenačkog obaveštajnog oficira i kandidata za zamenika generalu Rupniku.

¹⁵ Marijan F. Kranjc, Slobodan Kljakić, *Plava garda – poveljnikovo zaupno poročilo*, Maribor, 2006, str. 42

¹⁶ Marijan F. Kranjc, Slobodan Kljakić, *Plava garda – poveljnikovo zaupno poročilo*, Maribor, 2006 i *Slovenački četnici*, Beograd, 2006. Vidi takodje: Milisav Samardžić, *General Draža Mihailović i istorija četničkog pokreta*, Pogledi, 2010, Kragujevac.

nemačkim obaveštajnim zadacima), vojni savet Slovenske zaveze (Klinar, Prezelj, Peternel i Vauhnik), pokušali si organizaciju slovenačkih četnika prilagoditi novim prilikama ispod nemačke okupacije. Tako su formirani novi četnički odredi: Notranjski, Dolenjski (pod komandom Janeza Marna, bivšeg partizana), Gorenjski i Primorski (Sočki), ukupno oko 600 četnika. Prema nekim podacima je glavna četnička komanda bila podeljena na dva dela: glavni deo se nalazio u Ljubljani, a vodio ga je brigadni general Vladimir Vauhnik sa ilegalnim imenom “general Račić”, dok se drugi deo – kao komanda Istočne Slovenije od augusta 1944 nalazio kot Notranjskog odreda pod komandom potpukovnika Mirka Bitenca - Triglavskog. “Primorski” četnici, koji su bili krajem 1944 tesno povezani sa ličkim četnicima, a svi pod komandom četničkog vojvode Jeđevića, stareg nemačkog agenta, faktički so bili potčinjeni Nemcima u Trstu (SS-general Odillo Globocknig).

Iz konačnog izveštaja Ozne za Sloveniju¹⁷ prozilazi, da je posle reorganizacije četnika u Sloveniji nastala neka “nova ilegala” – vojna organizacija jugoslovenske vojske, koja bi stupila u kontakt sa zapadnim saveznicima. Vrhovna komanda sastojala se iz dva dela: ljubljanski deo je vodio “neki general Račić” (Vauhnik), dok je primorskim četnicima komandovao Ivan Prezelj - Andrej, koji je bio takodje unapredjen u brigadnog generala, a zatim ubrzo i u divizijskog, kako bi mogao uspešnije komandovati ostacima slovenačkih četnika i drugih kvisinga, koji su se povlačili u Italiju pod zaštitu zapadnih saveznika (kao rezerva za borbu protiv sovteske Crvene armije).

Kada su Nemci saznali, da se zapadni saveznici neće iskrcatu u Istri, najverovatnije su odlučili, da likvidiraju i preostale savezničke obaveštajne organizacije (BZZ, DOS), koje su delovale na teritorji Istre i Slovenije. Pored majora Andreja Glušiča, rukovodilaca DOS (Državne obaveštajne službe, četničke) i njegovih 22 saradnika u Ljubljani, Nemci so zatvorili slikara Zorana Mušiča u Benetkama, a u Trstu Jožeta Golca – Joja i obojicu sinova generala Rudolfa Maista, te sve poslali u Dachau ili Buchenwald, jedino je Borut Maister bilo poslat u radni logor u Linzu. Pored tih, Nemcu su zatvorili i neke važnije saradnike Vauhnik (ing. Jožeta Sodjo – ranijeg šefa DOS, potpukovnika Ernesta Peterlina¹⁸ i druge). Zato su se obojica šefova BZZ (Anić i Vauhnik) blagovremeno sklonili u Švajcarskoj, a zatim i u Argentinu (gde se za Anićem izgubio trag, dok je Vauhnik tamo umro, a posmrtni ostaci prebačeni u rodni kraj).

O “generalu Račiću”, brigadnom generalu Vladimiru Vauhniku, ja sam iz beograjskog arhiva Vojno-istorijskog institute primio zanimljiv dokumenat, kojeg sam prvi put objavio u Vojnozgodovinskom zborniku u Logatcu br. 21/2005, pa ga sada, za one “nejeverne Tomaže”, ponovo objavljujem.

¹⁷ Ljuba Dornik Šubelj, *Oddelenje za zaštitu naroda za Slovenijo*, Ljubljana, 1999.

¹⁸ Ernest Peterlin, generalštabni potpukovnik VKJ na kraju načelnik statističkog odeljenja GŠ VKJ i načelnika štaba Zetske divizije, komandant Slovenačke legije – najjače poluvojničke formacije, iz italijanskog zarobljeništa vratio se na zahtev Slovenske zaveze i posle intervencije biskupa dr. Gregorija Rožmana, da bi na kraju postao načelnik organiozacionog štaba Slovenačkih domobranaca. Posle oslobođenja je bio decembra 1945 sa strane vojnog suda u Ljubljani osudjen na smrt sa streljanjem.

SI-V-16 16

1944-1945
ZVEZNA VARNOSTNA
SLOVENSKE VOJSKE

Br. Reg. 1618
K. 120

N A P R D B A Str.nov št. 39

poveljnika jugoslovenske vojske v Sloveniji za 25. april 1944.

I.

Po povelju Vrhovne Komande jugoslovenske vojske v domovini Str. pov. br. 237 od 7. aprila 1944. in na temelju posebnih instrukcij Načelnika Vrhovne Komande in Ministra Vojske, Mornarice in letalstva se pri poveljstvu jugoslovenske vojske v Sloveniji formira VOJNI SVET:

II.

Na osnovi tega povelja odrejam za člane Vojnega sveta:

polkovnika.....
polkovnika.....
podpolkovnika.....
majorja.....

III.

Dolžnosti Vojnega sveta so, da izdelajo in predložijo poveljstvu jugoslovenske vojske v Sloveniji:

- 1- načrt vojne organizacije na celokupnem slovenskem ozemlju,
- 2- načrt mobilizacije vojnih obveznikov na slovenskem ozemlju,
- 3- načrte o sodelovanju Slovenskega domobranstva s poveljstvom jugoslovenske vojske v Sloveniji in
- 4- načrte za vključenje Slovenskega domobranstva v danem momentu v jugoslovensko vojsko.

IV

Zasedanja Vojnega sveta, sestav Vojnega sveta, njegove dolžnosti in njegovo celokupno delo se morajo obdržati v najstrožji tajnosti za vsak član Vojnega sveta jemši s svojim življenjem.

V.

Major Vojin, zvezni oficir Načelnika V.K., pri poveljstvu JV v Sloveniji bo vršil tudi dolžnost zveznega oficirja nad poveljnikom JV v Sloveniji in Vojnim svetom.

Pečat. V. D. POVELJNIKA,
General
Račić s.r.

Ukaz v.d. komandanta Jugoslovenske vojske u Sloveniji za 25. 4. 1944
(VZI, Beograd, SI-V16)

U spisku skriven (lažnih) imena, pseudonima i šifara jugoslovenskih četnika¹⁹, doslovno je navedeno i sledeće:

¹⁹ Miloslav Samardžić, *General Draža Mihailović – opšta istorija četničkog pokreta*, Kragujevac, 2005, str. 553–633.

- General Račić – brigadni general Vladimir Vauhnik, v. d. komandanta Jugoslovenske vojske u Sloveniji;
- Ppuk. Vasić – Vladimir Vauhnik – Vlajko, brigadni general, komandant Slovenije;
- Vlajko – pukovnik Vladimir Vauhnik, v. d. četničkog komandanta Slovenije.

Dozvolite mi, da kažem i to kako su mi ovo “odkriće” mnogi zamerili, pogotovu kada su u najnovijem velikom slovenačkom leksikonu Osebnosti (Ličnosti) pročitali (moj) kratak članek o brigadnom generalu Vladimiru Vauhniku, četničkom komandatu Slovenije. Navodno je Vauhnik time izgubio avreolu uvaženog “pukovnika i vojnog atašēja iz Berlina”, koji je saznao za tajni nemački plan napada na Jugoslaviju! Do ovog mog otkrića je navodno važno, da je “general Račić” bio navodno Ivan Prezelj, a koji je u navedenoj knjizi o istoriji jugoslovenskog četništva i inače spomenut kao “general Andrej”!

Moj stav je sledeći: ipak sam ponosan na svog prlečkog zemljaka i vojnika Vladimira Vauhnik, jer si vojnici sami pišemo istoriju po zaslugama, a takodje i po porazima!

Vauhnikove veze sa nemačkim SD u Ljubljani i Celovcu

Ako je major Novak znao ono što je dr. Krek znao u Londonu, a to je, da su Nemci poslali Vauhnik u Hrvatsku, da bi pripremio hrvatsku vojsku za bojno dejstvovanje na istočnom frontu i za borbu protiv četnika (i partizana), onda se ne treba ni čuditi, da je i glavni vodja nemačkog SD SS-general Schellenberg zapisao u svojim uspomena kako je Vauhnik posle svega šest dana istražnog zatvora otkrio svoje metode obaveštajnog delovanja (sakupljanje podataka u visokom društvu i rangiranje svakog podataka po sistemu točkovanja do broja 50), te na kraju pristao na izsiljenu saradnju sa nemačkim SD! Ovako je Schellenberg doslovna zapisao: *“Dakle, pošto je V. bio spreman, da radi za nas, uspeo sam zaposliti njega i Juttu u našoj službi. On je uglavnome radio u Italiji – govorio je tekuće italijanski – i odlično obavio posao”*²⁰.

O svojoj aretaciji u Berlinu Vauhnik ne kaže ništa bitnog, nego samo to, kako mu nisu dokazali ilegalno obaveštajno delovanje, pa ga tako i nisu zapitkivali o tajnim saradnicima. Naravno, Vauhnik prešutio, da je pristao na tajnu saradnju sa SD odnosno sa Schellenbergom, koji se time javno pohvalio u svojim memoarima, a inače je bio britanski svedok na nürberškom procesu!

²⁰ Valter Šelenberg, *U lavirintu špijunaže, Memoari jednog od šefova nacističke obaveštajne službe*, Beograd, 1958, str. 208.

O Vauhnikovih vezama sa nemačkim SD imamo direktno svedočenje uhapšenog Josepha Vogta²¹, poslednjeg načelnika gestapoa u Mariboru, koji je izjavio:

"O bivšem vojnom atašeju jugoslovenske misije u Berlinu – Vauhniku.

*Pre nego što sam bio prebačen u KDS jula 1942. na Bled, obavestio me je tadašnji referent RSHA IV: 5 E, kriminalni direktor dr. Schmitz o bivšem vojnom atašeju, pukovniku Vauhniku. Vauhnika je RSHA uhapsio prilikom napada na Jugoslaviju zbog sumnje da je špijunirao za Engleze. Nakon izlaska iz zatvora Vauhnik je otišao u Ljubljani, gde je živeo od 1942. Dr Schmitz mi je naredio da sa Bleda ne brinem za Vauhnika. **Sa njime je održavao vezu šef kontrašpijunažne službe, kriminalistički komesar Schmidt, iz STAPO u Klagenfurtu.** Šmit je, kako je mi je kazao dr. Schmitz, imao dobre odnose sa Vauhnikom koja ja sa Bleda nesmem ometati. Pri tome mi je objasnio kako je Vauhnik sa svojim vezama, koje je imao iz Ljubljane u Engleskoj, radio u korist Nemačke. Dakle, **Vauhnik je igrao dvostruku ulogu.** Nakon ove zapovesti ja se za Vauhnika sa Bledu nisam interesovao. Prilikom jednog kasnijeg sastanka na vrhu, u razgovoru mi je Schmitz rekao, da o Vauhniku već duže vremena nije bilo ni glasa, pa će se o tome informirati kot Schmidtu u Klagenfurtu. Ovom prilikom mi je dr. Schmitz rekao da mora biti kontrola nad britanskom obaveštajnom služom u Ljubljani aktivnija. Ovo mi je takođe naredio tadašnji šef grupe IV- E u RSHA, general Šelenberg. Radi toga bi morao svoje veze bolje iskoristiti. Kako je ovo obavio, neznam. U svakom slučaju, **Vauhnik je saradjivao sa referentom kriminalističkog direktora dr. Schmitza,** koji je kasnije bio lični referent šefa Schellenberga, sa kojim se inače dobro poznavao. **Vauhnik je svoje izveštaje dr. Schmitzu u RSHA slao preko kriminalističkog komesara Schmidtu na službi u Gestapu u Celovcu. Salušan, Josef Vogt, l. r. "(moji akcenti).***

Mišljenja sam, da posebean komentar nije potreban. U svakom slučaju, radilo se o duploj obaveštajnoj igri, koju je Vauhnik uspešno završio u korist britanske obaveštajne službe.

Nemački dokumenti o pukovniku Vauhniku i njegovim vezama

Na str. 159 svojih uspomena je Miloš Vauhnik²² spomenuo dokumenta u nürnbergskom arhivu, to:

²¹ AS, Gestapo u Sloveniji – Josef Vogt, dislocirana jedinica (kopija kot avtora).

²² Miloš Vauhnik, *Pe-fau, spomini*, Gorica, 1988/89

Rep. 501 KSV V 28: "Tek posle atentata na Hitlera 20. jula 1944., četiri godine posle napada na Jugoslaviju, gestapo je 1945 medju papirima Ernesta fon Veizsackera pronašao listić sa **Canarisovim rukopisom**. Na jednom od tih papirića je Canaris zapisao, da je odmah nakon što je saznao da je Hitler napao Jugoslaviju, stupio do državnog sekretara W., pa se je i tada, kao i kod svake nove Hitlerove inicijative, konsultovao o tome kako sprečiti rat. Kada su zajedno ustanovili, da se ne može ništa učiniti, oni su odlučili da zbog "humanih" razloga obaveste pukovnika Vauhnik, a posredno i vladu u Beogradu.

NG 4557 nemačkog državnog arhiva u Nürnbergu: ukaz generala Schellenberg od 5. aprila 1941 **o aretaciji** pukovnika Vauhnik.

A 9107 KSIV 180 NDA u Bonu: nemačkoj policiji izručiti jugoslovenske državljane: Jakovljević Vojislava, Kranjc Mirka, dr. Logar Josipa, dr. Mišetić Avgusta, Nograšek Jožefa, Pandurović Milivoja, Pantić Aleksandra, Šumenković Radovana, dr. Pogačnik Frida, Stefanović Božidara i pukovnika Vauhnik Vladimira.

U nemačkom državnom arhivu su navodno i svi Vauhnikovi izveštaji, koje je uhvatila nemačka služba bezbednosti, a što je pod istragom "priznao" pukovnik Vauhnik kao rezultat njegovog analitičkog rada i bodovanja (sistem vrednovanja, do 50 bodova), kao i sistem "društvene špijunaže" (sakupljanje podataka prilikom javnog druženja).

Šelenberg je navodno netačno naveo Vauhnikove "ženske" veze, jer Jutta uopšte nije uhapšena, a druge dve na fotografiji su pogrešno imenovane.

Miloš Vauhnik je inače naveo kako je brat Vladimir bio u gestapovskom zatvoru, da su ga čak drogirali i da je posiveo, pa se je morao po dolasku u Ljubljani i lečiti, a ne govori o bilo kakvom mučenju. Kaže samo, da su ga Nemci morali ispustiti jer je imao diplomatski status. Dakle, uopšte se ne spominje svima poznata praksa iz gestapovskih zatvora pred kojom su se našli svi zatvorenici – smrt ili saradnja (Profesionalni i vrhunski obaveštajcu su bili čak prethodno instruisani, da u krajnoj nuždi mogu prihvatiti dvojnu saradnju).

Vauhnikove veze i boravak u Švajcarskoj 1944–1945

Zbog otkrivanja špijunske mreže BBZ u Hrvatskoj, kao i nekoliko hapšenja u Ljubljani, Anić i Vauhnik su se ispred progona gestapa najpre sklonili u Italiji, a zatim u Švajcarskoj. Ovo su njih dvojica učinila nakon upozorenja "majora A", najverovatnije majora Anteja Anića. Inače, Vauhnikova glavna veza sa britanskim IS-om je bio konzul Mr. King u Švajcarskoj, sa kojim je održavao stalnu vezu pre i u toku rata, pa i kasnije²³. O načinu

²³ Miloš Vauhnik, *Pe-fau, spomini*, Gorica, 1988/89, str. 163.

održavanja tih veza nema nikakvih podataka, osim što se spominje Vladimir Mislej²⁴, ambasador Kraljevine Jugoslavije u Švajcarskoj, kao i neki "G", verovatno major Andrej Glušič, Vauhnikov saradnik i šef četničkog DOS, koga je Gestapo uhapsio i poslao u Dachau. Glušič je kasnije do 1951. vodio četničko-američki obaveštajni centar u Salzburgu, dok ga nije zamenio potpukovnik Hrvoje Maister!

U toku istraživanja sudbine sinova generala Rudolfa Maistra²⁵ u AS nisam mogao potvrditi navod Dušana Lajovica, da je bio Hrvoje Maister analitičar u Glušičevom obaveštajnom centru u Salzburgu. Našao sam (očito pročišćene) dokumente Udbe, koji potvrđuju, da je Hrvoje Maister kao predstavnik slovenačkog Crvenog krsta (obaveštajno) delovao u Veroni i da je imao neposrednu vezu u Švajcarskoj. Predviđjam, da je veza morala biti veoma sigurna, a to je mogao biti samo ambasador Mislej, dakle posredna veza sa Vauhnikom odnosno sa britanskim IS-om.

Iako je pokojni akademik dr. Aleksandar Bajt u britanskim arhivima WO/PRO pronašao podatak, da je Hrvoje Maister evidentiran kao agent posebne grupe četničkog vojvodje D. Jevđevića²⁶, čini mi se, da se radi o problematičnom podatku. Čini se, da je najverovatnije bio na vezi sa pukovnikom Vauhnikom ili sa mariborskim poznanicima Anićem, Tomićem ili Jojom²⁷. Na kraju je Hrvoje Maister zamenio Andreja Glušiča na položaju načelnika američko-četničkog obaveštajnog centra u Salzburgu i bio unapredjen u čin pukovnika JViD (izvan), a posle ukidanja istog postao je urednik slovenačkog radija u Parizu sve do svoje smrti (sahranjen je u Mariboru, pored svog oca, svakako po odobrenju slovenačke Udbe).

Oktobra 1944 su u Švajcarsku došla braća Roš iz Beograda, pa su se odmah sastali sa Maksom Westnom iz Celja, koji je bio inače na vezi pukovnika Vauhnik. Braća Roš, major Anić i general Vauhnik su zajedno otišli u Argentinu, gotovu po planu britanskog IS. Vauhnik je umro u Argentini, majoru Aniću se izgubio trag, a braća Roš ...

Zanimljivo – braća Roš su završili svoj put u srpskom manastriru Hilandar na Atosu. Ko ne veruje, neka tamo pronadje grob sa natpisom: “1896–1977, Đurđe S. Roš, kapetan – invalid, bivši norveški generalno konzul u Jugoslaviji (1924 2–1944)”, a ispod njega brat: “Dušan S. Roš, potpukovnik u rezervi – solunaš”.

²⁴ Vladimir Mislej, 1889, Črni Vrh iznad Idrije – 1944, Ženeva, predstavnik Kraljevine Jugoslavije u Društvu Naraoda u Švajcarskoj, gde je kasnije obavljao dužnost veleposlanika. Vauhnik je bio oktobra 1944 na njegovom pogrebu u Ženevi.

²⁵ Marijan F. Kranjc, *General Rudolf Maister in njegova sinova*, feljton u Nedeljskom tedniku, 2006, Ljubljana.

²⁶ Aleksander Bajt, *Bermanov dosje*, Ljubljana, 1999, str. 996.

²⁷ Jože Golec – Jojo, 1901, Polje pored Sutle – 1945, Trst, novinar, vodja tršćanskog punkta mreže BBZ, posle mučenja u gestapovskom zatvoru u Trstu, streljan je u Rižarni. Prema nekim podacima je za njegov pad kriv ubačeni gestapovski agent Fric Werdnik, navodno iz Celja, inače školski drug Golca u Mariboru, što sam detaljno opisao u dva feljtona u Nedeljskom dnevniku pod naslovima *Plava garda – radiotelegrafist protiv komandanta, Prijateljstvo sa Fritzem Werdnikom, poručnikom Abwehra*, 2006, i *Štajreski četnici – nemački kolaboranti, Abwehrov poručnik Fritz Werdnik – glavni saradnik Melaherja*, 2007.

Uspomene Vauhnikovog brata Miloša - izvor zanimljivih podataka

Dr. Miloš Vauhnik, advokat, napisao je zanimljive memoare pod naslovom *Pe-Fau*, što znači politički sumnjiv – politisch verdächtig.

U mariborskom klasičnoj gimnaziji bio je školski drug sina i ćerke nemačkog advokata dr. Haasa. Sin je postao poznati kompozitor, dok je ćerka Herta nastavila studije u Zagrebu i tamo upoznala Josipa Broza Tita, bila njegova kurirka i majka sina Miše.

Obojica sa bratom Vladimirom sta bila Maistrova vojnika – Vladimir je bio kao profesionalni oficir 17. pešadijskog puka austro-ugarske vojske ranjen na ruskom frontu, dok je Miloš kao rezervni poručnik 47. pešadijskog puka iste vojske ranjena na tirolskom frontu.

Vladimir je bio navodno ranjen i odlikovan u borbama u Koruškoj, ali to nisam mogao potvrditi. Sredinom 1919. Vladimir je prestupio u Vojsku Kraljevine Jugoslavije, u kojoj je postigao sjajnu karijeru. Međutim, uvodničar Miloševih memoara, Marko Tavčar, je takođe napisao, kako je i dalje predmet različitih istraživanja.

Miloš je pomogao generala Maistru na svim područjima. Kada je general Maister postao predsednik Narodne odbrane u Mariboru, Miloš je bio sekretar prve dve godine.

Njegov ujako Thaler, gradonačelnik Šentilja, i sveštenik Vračko, su generalu Maistru dovezli celu četu bivših srpskih vojnika, koji su se vraćali iz nemačkih zarobljeničkih logora, i koji su posle kao dobrovoljci pod komandom poručnika Markovića vojnički marširali ulicama Maribora i plašili nemačke građane, govoreći, da su došli iz Soluna kao deo antantne vojske.

Miloš Vauhnik je kasnije pomogao vojnim obvaestajcima Dravske divizij u njihovom radu, ali je nesebično pomogao i svom bratu Vladimiru, kada je 1939. godine postao vojni ataše u Berlinu. Miloš je takođe bio rezervni oficir VKJ²⁸.

²⁸ Članek avtora pod naslovom *Kako je Dravska divizija branila Prlekiju aprila 1941 prilikom nemačkog napada*, Zgodovinski listi 2009, Ljutomer.

U Berlin je slao bratu Vladimiru odabrana štajerska jela (kobasice, meso iz tünke) i vina, jer su razna primanja bila izuzetna prilika za društvene susrete svakog legalnog predstavnika vojno-obaveštajne službe, a pre svega jednog vojnog atašeja u Berlinu, u srcu nacističke Nemačke. Vauhnikov je princip bio kako je "hrana najjeftiniji put do raznih informacija" (obaveštajnih podataka).

No, posebna je zasluga Miloša Vauhniku što nam je u Berlinu otkrio dva glavna obaveštajna izvora svog brata Vladimira.

Na strani 73 piše: *"Pa i nemački general avijacije Jeschonnek dolazi iz slovenačke porodice rudara, koja je došla na rad u Nemačku. Slovenačko prezim Ježovnik su nemačke vlasti promenili u Jeschonnek. Mnogobrojni Schocherji u renskim rudnicima su Žoherji iz Savinjske doline ..."*. Ko god je pročitao Vauhnikove memoare, posebno o bombardovanju Beograda, mogao je samo logično zaključiti, da su podatke o tome znali samo Hitlera, Gering i načelnik štaba vazduhoplovstva, koji je morao planirati ovaj napad – a to je lično bio Hans Jeschonnek (Ivan Ježovnik)!

I na kraju - glavni izvor "major P"! Naravno, radilo se o majoru Pabstu. Major Waldemar Pabst²⁹ je već u 1. svetskom ratu odigrao važnu ulogu kada je po nalogu vlade aretirao Rozu Luksemburg i njezinog advokata dr. Libknehta. Miloš Vauhnik mu poslao brata uspomene na nemačkom i major Pabst mu je odgovorio kako je bio prijatelj Vladimira.

Na osnovu rekonstrukcije je moguće utvrditi sledeće: admiral Canaris, kao i njegova dva glavna pomoćnika generala Oster i Treskow su majoru Pabstu posredovali podatke koje je bilo potrebno preneti pukovniku Vauhniku kao glavnom posredniku (obaveštajnih) podataka za zapadne države!

Nakon završetka 2. svetskog rata major Pabst je napustio vojsku i postao biznismen. Kada je počeo 2. svjetski rat ponovo su ga pozvali i dodelili generalu Thomasu, koji je vodio

²⁹ www.novemberrevolution.de/personen, www.bundesarchiv.de/zdn, Miloš Vauhnik, *Pe-fau*, spomini, Gorica, 1988/89:

Waldemar Pabst, pl. Ohaim, 24. 12. 1880 Hamburg (Berlin) – 29. 5. 1970 Düsseldorf, 1899 postao oficir nemačke vojske, generaštabni major, komandant gardijskog divizionu, januara 1919 sudelovao pri umoru Karla Liebknehta i Roze Luxemburg, bio vodja neuspelog bunta Kapp-Lüttwitz, emigrirao u Avstriju, gde je u Tirolu organizovao Heimwehr, 1930 se pridružio nacionalsocijalistima Adolfa Hitlera, učestvovao u vojničkom udaru protiv Röhma, bavio se savetovanjem kot obnove nemačke vojne industrije, po naredjenju Canarisa u Švajcarskoj je uspostavio veze sa američkom obaveštajnom službom (pukovnik Donovan), bio pod kontrom gestapa zbog sumje, da je učestvovao u zaveri protiv Hitlera, 1943 je zbog toga morao emigrirati u Švajcarsku, 1955 se vratio u Nemačku, 1962 je u Spiglu javno priznao svoje učešće u umoru Liebknecht-Luxenburg, prema izjavi Miloša Vauhniku je bio »P«, »major Pabst« u perijodu 1938–1941 glavni posrednik obaveštajnih izveštaja s strane admirala Canarisa i generala Ostera i njegovom bratu Vladimiru..

ured za naoružanje (Wehrrustungsamt). Kot gestapa je bio loše zapisan. Ostao je major i ađutant generala Thomasa dok nije pobjegao u Švajcarsku. Pre toga je bio dva puta uhapšen ali ga je admiral Canaris uspeo spasiti. Treći put mu je samo mogao omogućiti begstvo u Švajcarsku! Kuća i kancelarija majora Pabst u Berlinu bili su stecište svih protihitlerovih zaverenika! Međutim, admiral Canaris nikada nije tamo dolazio.

Sve što je pukovnik Vauhnik dobio u toj kancelariji, odmah je poslao u Beograd, pa i nacerte novih oružja. Stoga su pojedinci u Beogradu govorili kako Vauhnik uveličava nemačku vojsku! Kada je najavio da će se poljski vojska održati 21 dana – radilo se o oceni samog Abwehra (održala se samo 18 dana), u GŠ VKJ su zahtevali, da se odstrani sa dužnosti vojnog atašeja u Berlinu! Još gore je bilo kada je pukovnik Vauhnik saopštio, da će nemački marš u Rusiji trajati 4 godine!

Navodno je samo jedna stvar koju pukovnik Vauhnik nije saopštio Beogradu: da su zajedno sa Pabstom planirali kako ukloniti Hitlera sa vlasti, pa je istome poručio, da su najsigurniji atentatori sa Balkana!

Novinarske i publicističke objave o “slučaju Vauhnik”

O pukovniku Vauhniku sam prvi saznao sredinom 1966 iz obširnije reportaže pod naslovom *Slučaj pukovnika V.*, koja je objavljena u Vjesniku u srijedu, kada sam službovao u Splitu. Bio sam šokiran, jer nisam mogao verovati zaključcima koje su izveli avtor i Kazimirović i Ungaro. Dana 29. 7. 1966 poslao sam avtorima pismo i zamolio za objašnjenja, no tada veoma zainteresovanom zemljaku i poručniku JNA nisu odgovorili. I pored toga sam slučaj pukovnika Vauhnik intenzivno pratio i istraživao, pogotovu što sam u nekoliko rekonstrukcija kontraobaveštajnih primera naišao i na ime pukovnika Vauhnik. Jedan od takvih je bio slučaj crnogorskog emigranta Jovana Djonovića, koji je na Bliskom istoku obavestajno radio za Engleze, pa sam u njegovom dosjeju naišao na Vauhnik, Novaka, Rudolfa in još nekoliko Slovenaca.

Miloš Vauhnik navodi, kako je novinarima Milovanoviću iz Zagreba i Mariću iz Beograda posredovao pojedine podatke, međutim novinari so i dalje pisali po svome i krojili istinu o Vauhniku (da je bio nacistički agent i slično).

Tek je istoričar Dušan Biber 1972 u ljubljanskom Delu napisao nekoliko objektivnih istina, medju ostalima, da je pukovnik Vauhnik faktički radio za savezničke obavestajne službe, kao i to, da nije tačno tvrdnja SS-general Schellenberga kako je Vauhnik iskreno i “odlično” radio za Nemce. Posebno je akcentirao činjenicu, da je o pukovniku Vauhniku veoma teško navoditi određene činjenice in tvrdnje, jer su nemačka i jugoslovenska dokumenta uništena. Biber je takodje procenio, da pukovnik Vauhnik nije bio simpatizer partizana i NOP, nepojašnjena i problematična pa je njegova uloga u toku okupacije.

Prema njegovom mišljenju je pukovnik Vauhnik delovao premoreno i razočarano, pa je zato mnogošto iz njegovog života i rada ostalo “nejasno i prikriveno”!

Svakako su najdragocenije ocene dr. Maksa Šnuderla, koji je lično nastojao, da bi pukovnik Vauhnik postao komandant slovenačkih partizana. Donekle sam bio rezervisan samo do njegovog podatka, da se je nadporučnik Vauhnik pridružio generalu Maistru, da je učestvovao u borbama u Koruškoj, da je bio ranjavan, odlikovan i unapredjen (u kapetana), pogotovu što ga u zvaničnom spisku odlikovanih nisam pronašao³⁰. Ne razumem njegov navod, da je Vauhnik posle prelaska v VKJ završio vojnu akademiju, pogotovu što je sa odličnim završio kadetnicu u Mariboru, a inače nijedan oficir nije poslat u nižu vojnu akademiju! Veoma je interesantan podatak kako je Vauhnik nakon generalštabne škole (ali službe) u Beogradu završio Ecole de Guerra u Francuskoj, zajedno sa De Gaulom i Dražo Mihailovićem – bio je najmladji generalštabni pukovnik VKJ.

Svakako je najzanimljiviji navod Šnuderla, da je pukovnik Vauhnik 21. 11. 1941 “pobegao iz Zagreba”, odmah nakon toga pa su se na njegovu inicijativi radi saradnje sa OF 26. 11. 1941 sastali u Veselovoj ul. 7 pukovnik Vladimir i njegov brat Miloš sa članovima IOOF Jožetom Rusom i Maksom Šnuderlom. Tadašnja Vauhnikova procena je bila, da će doduše Nemačka izgubiti rat, koji će potrajati duže. Upravo zato je odbio ponudu, da preuzme komandovanje slovenačkim partizanima, jer je smatrao, da je nemačko vojska prejaka, pa je savetovao prikrivene pripreme kako bi posle nemačkog poraza obezbedili red i mir u Sloveniji. Partijski vrh je takvu ocenu odbacio. Takodje je odbacio posredovanje Lovra Kuharja – Prežihov Voranca, inače poznatog agenta kominterne!

Dr. Makso Šnuderl, koji je jedini znao nešto više o pukovniku Vauhniku, je posle oslobodjenja napisao za Delo poduži članak (na 12 stranica) o Vauhniku, a koji nije objavljen. Takodje je interesantno, da nije objavljeno kako je dr. Šnuderl u toku 1945 predao Borisu Kraigheru, tada ministru unutrašnjih poslova, Vauhnikovu knjigu (roman) o partizanima (nadam se, da je sačuvan medju dokumentima Ozne). Svakako je najdragocenije mišljenje dr. Šnuderla, da pukovnik **Vauhnik nije bio agent gestapa ali je morao saradjevati sa nemačkim SD, naravno sa znanjem britanskog IS!**

Nesumljivo je duže vremena važila procena, koju je naš poznati pisac Tone Svetina napisao i objavio u Nedeljskom dnevniku 9. 12. 1973 pod naslovom ***Dvojni agent u vodama izdajstva. Istina o Vladimiru Vauhniku.*** Pošto sam uskoro zatim nezvačno dodeljen Svetini kao nekakv bezbednostni inštruktor, to smo imali dosta vremena, da prediskutiramo slučaj pukovnika Vaunika. Njegovu knjigu smo doduše znali, ali smo

³⁰ Članak avtora *Odlikovanci s koroške fronte*, VZG Logatec, 2004 i Vojastvo-Military na <http://home.amis.net/marijank/>

takodje znali, da obaveštajci piše memoara samo po nalogu njihove central. Nedostajali so nama arhivska dokumenta.

Zanimljivu reportažu je decembra 1991 u Mladini objavio dr. Bernard Nežmah, tvrdeći, da je bio pukovnik Vladimir Vauhnik najveći slovenački obaveštajac (isto je tvrdio i šef stranke SDS) ali je pored toga dodao više netačnih podataka (da je poručnik Vaunik umesto kadetnice u Mariboru završio u Beču vojnu akademiju, da je govorio 9 jezika ali ne i srbski i slične smicalice), pa tako čovek ne može poverovato sveznalačkom “stručnjaku”.

Ako bih danas Tonetu Svetini kazao, da je Vauhnik možda bio sovjetski i partizanski tajni agent, da je šef nemačkog gestapa Müller prešao na sovjetsku stranu, da je takodje general Draža Mihailović bio sovjeteski agent i slično, onda bi samo grdo opsovao i kazao, da to nije moguće! Posle kratkog vremena bi ipak promenio mišljenje i dodao: “Zanimljivo, možd je ipak istinito!” Tone Svetina je bio dobar analitik, pa i politički! Ponekada mu je nedostajalo bezbednostnog iskustva iz prakse i znanje iz istorije. To mu se posebno osvetilo kada je medju slovenačkom partijskim rukovodiocima “tražio” gestapovskog agenta pod šifrom “Alfa”...

Vladimir Vauhnik, brigadni general JVuD, je bio svakako vrhunski slovenački vojni obaveštajac, takodje britanski i sovjetski agent, pa i nemački dvojniki, koji zbog sektaštva KPS nije mogao postati komandant slovenačkih partizana. Umesto generalštabnog pukovnika odnosno brigadnog generala i odličnog stručnjaka za gerilsko ratovanje, CK KPS je poverio tu dužnost vojničkom nezalcu i radniku Francu Leskovšku, koga su uskoro zamenili ... Takodje i njegovog naslednika.

